

GLOBALIZÁCIA: VÝZVA ALEBO HROZBA?

Jozef Tiňo

Abstract. *Globalization: challenge or threat?* Mankind is experiencing large boom in information technology. The latter is able to communicate information basically without any restrictions and time-delay which helps to diminish, or eventually totally remove barriers existent in international economic and social contacts. Is mankind prepared to face it? Does globalization bring pure benefit, or could it also mean a threat? These are new challenges for the social sphere, culture and religion.

H. Küng v knihe *Svetový étos* (1, s. 25 – 30) sa zamýšľa nad vývojom svetového diania v 20. storočí s dôrazom na procesy prebiehajúce od 17. storočia. Na vedecko-technickú revolúciu v 17. storočí a na spoločensko-politickú revolúciu v 18. storočí nadviazala priemyselná revolúcia v 19. storočí. Okrem toho, že prácu ľudských rúk nahradzovali stroje, došlo k významnému spoločenskému pohybu. Osvietenstvo nastolilo nové pravidlá v prístupe k dovtedajšej kultúre a tradíciám. Spretrhali sa väzby s transcendentnom. A. Finkelkraut v knihe o deštrukcii myslenia (2, s. 14 – 17) to hodnotí tak, že zavrnutím dovtedajších väzieb osvietenci nenašli nové, lepšie väzby: *„Bezpochyby zvolaním „Nech žije národ!“ revolucionári zničili kráľovský režim, ale to, čo charakterizovalo tento nový kolektívny subjekt, nebola originalita jeho duše, ale rovnosť, ktorá vládla medzi jeho členmi... Oslobodení od svojich väzieb a svojich predkov, jednotlivci boli oslobodení aj od transcendentnej autority, ktorá nad nimi až doteraz vládla. Neuznávali ani Boha, ani otca, neboli už o nič viac závislí od neba ako od dedičstva... Sama moc, ktorej podliehali, mala svoj zdroj a legitimitu v ich rozhodnutí žiť spoločne a dať si spoločné inštitúcie. Ak sa revolucionári dovolávali národa, robili to preto, aby preniesli na človeka moc, ktorú odveká aliancia trónu a oltára vyhradzovala Bohu.“*

Pre vyjadrenie vzťahu medzi ľudským poznaním, vedou, technológiou a vonkajším svetom sa používali jednoduché pravidlá. V zmysle týchto pravidiel sa verilo, že čím viac sa ľudstvo naučí porozumieť svetu prírody a nášmu vlastnému životu, tým lepšie bude môcť kontrolovať prírodu a o to lepšie bude vedieť riadiť vlastnú históriu. Je to jednoduchá a presvedčivá idea. Veď veda pomôže pochopiť tento svet, našu vlastnú históriu, určite budeme schopní podriať ho našim vlastným predstavám. Doteraz všetko prebiehalo náhodne, teraz všetko pôjde podľa zákonitostí, ktoré poskytne poznávanie sveta a spoločnosti. Táto idea dominovala v ostatných dvoch storočiach a posúvala západnú civilizáciu do polohy *postmodernej* s jasnými znakmi globálnej civilizácie.

Optimizmus zakladateľov osvietenstva sa však rozplynul. Dnes konštatujeme, že ich predpoklady, že svet bude pevne kontrolovaný, dobre organizovaný a predvídateľný, sa nenaplnili. Stalo sa to, čo mnohí tuši-

li, že je to utópia, ktorá povedie k prísne kontrolovanému svetu. A tak všetky nadmieru optimistické očakávania, podľa ktorých mal automaticky prísť ľudsky dôstojný vek, sa nesplnili. Človeku je stále vlastný ničivý pud k agresii a deštrukcii, po odstránení starých antagonizmov môže a bude nasledovať vytváranie nových. Svet je poznačený neistotou. Nevieme odhadnúť ani to, čo bude zajtra. Kto napríklad dokáže odhadnúť, kam nás dovedie prudký rozvoj informačnej technológie? *Nikto!* Lebo tieto zmeny sú nepredvídateľné. Je to naopak. Namiesto toho, aby svet bol predvídateľný, je nevyspytateľný a rozvrátený. Okrem toho dostatočnú istotu neprináša ani veda a technológia. Heisenbergov princíp neurčitosti¹ a Gödelova veta o nemožnosti dokázať, že ľubovoľný matematický systém je konzistentný a úplný, sú príkladom obmedzení vo vede. Existuje ďalšia neistota, s ktorou sa ľudstvo doteraz nestretlo a je názornejšia pre pochopenie – globálne otepľovanie.

Aké budú jeho následky? Ako reagovať? Tu je aj veda bližšie k neurčitosti, ako by sme si mysleli.

Svet však treba dostať pod kontrolu. Ale ako? Predovšetkým si treba uvedomiť, že nie je možné uskutočniť ani sny osvietencov, ani sny marxizmu – len akumuláciou vedomostí ovládnuť budúcnosť. Pri snahe o optimalizovanie fungovania sveta však treba počítať s novým fenoménom – s *globalizáciou*.

História tohto pojmu je zaujímavá v tom, že ešte pred 10 – 15 rokmi sa nepoužíval. Na opisovanie javov, ktoré tento pojem pokrýva, sa používali iné slová, ako:

- medzinárodné spoločenstvo,
- medzinárodné vzťahy,
- internacionalizácia a pod.

Globalizácia prišla odnikiaľ, aby bola všade. Ak napríklad niekto chce ísť do vzdialenejšej časti sveta a povedať niečo nové, musí si uvedomiť, že správy a novinky ho môžu predísť, lebo tie sa dnes dostávajú všade a to veľmi rýchle. Tieto veci tiež vyjadrujú to, čo sa slovom globalizácia opisuje.

Globálne a teda aj Globalizácia je na opačnom konci spektra od lokálneho. Takže napríklad sociálne aktivity môžu byť organizované *lokálne, národne, nadregionálne, globálne*. Hovorí o globalizácii znamená jednoducho hovoriť o spôsobe, ako sú ľudské aktivity (komunikácia, obchod, financie), vsadené do medzinárodnej alebo interregionálnej základne.

Dobre to demonštruje napríklad účasť občana na Slovensku vo voľbách. Volí zástupcov:

- do miestneho zastupiteľstva,
- do orgánov vyšších územných celkov,

¹ Z Heisenbergovho princípu neurčitosti vyplýva, že nie je možné súčasne presne určiť napríklad polohu a hybnosť častice.

- do NR SR,
- do európskeho parlamentu.

Globalizácia je aktívny proces cezhraničnej expanzie. Súvisí so štruktúrou cezhraničných zariadení a ekonomických prepojení, ktoré sústavne vzrastajú a menia sa v takej miere, v akej sa tento proces posilňuje.

Propagátori globalizácie sa usilujú predstavovať ju ako proces nevyhnutný, veľmi prospešný, ale hlavne nezadržateľný. Dávajú jej prívlastky ako internacionalizmus a solidarita, a tie sú, samozrejme, dobré, na rozdiel od nacionalizmu a protekcionizmu, ktoré dobré nie sú. Za prínos globalizácie považujú podporu voľného trhu, ktorý sa všeobecne prijíma, lebo má za následok zvyšovanie efektivity a produktivity. Globalizačné a informačné sily redefinujú priemysel, politiku, kultúru a základné pravidlá (zákony) sociálneho poriadku. Spoločnosti nemajú na výber, len sa prispôbia tomuto medzinárodnému informačnému poriadku. Charakter ich účasti je daný ich kultúrnymi, ekonomickými a politickými podmienkami.

Ekonomicky chápané, *globalizácia primárne je spôsob, akým priemyselné a ekonomické inštitúcie interagujú v rôznych miestach po svete*. Globalizácia je neúprosná integrácia trhov, národných štátov a technológií v doteraz nevídanom rozsahu. Aj keď sa typicky vzťahuje na ekonomiku, jej rozsah je oveľa širší: ovplyvňuje sociálnu a kultúrnu oblasť - idey, zvyky a kultúrne prostredie. Tak napríklad bol to medzinárodný obchod, ktorý vytvoril cesty pre šírenie náboženstiev - budhizmus do južnej a juhovýchodnej Ázie pozdĺž hodvábenej cesty, islam do juhovýchodnej Ázie a kresťanstvo do východnej Európy, strednej Ázie a do Ameriky.

Na konferencii o globalizácii a katolíckom vyššom vzdelávaní vo Vatikáne² odzneli zaujímavé podnety. Uvediem niektoré myšlienky z referátu o cieľoch konferencie. Predovšetkým sa zdôrazňuje, že globalizácia má dosah na celé ľudské správanie a rôznym spôsobom ovplyvňuje ľudí, ich kultúru a spoločenstvá. Vytvára určité nové riziká a mnohé v kontexte stále sa rozrastajúcej planetarizácie už existujú. Je to dôsledok intenzifikácie sociálnych vzťahov, ktorá umožňuje zblížovanie ľudí a ich kultúry, aj keď sú od seba veľmi vzdialení. Takto externé faktory ovplyvňujú miestne udalosti, ktoré sú ináč cudzie každodennej realite.

Črta vzájomnej prepojenosti, vlastná globalizácii, väčšinou charakterizuje ekonomické a finančné aspekty, čoho dôsledkom je trhová globalizácia, ale je tiež charakterizovaná informačnými a komunikačnými technológiami, ktoré prispievajú k redukcii kultúrnej a náboženskej rôznorodosti. Vedie k tendencii zaviesť štandardné formy hodnôt, kultúrneho života a osobného správania.

Globalizácia prináša taký nadbytok vedomostí, informácií a nových

² 2. - 6. decembra 2003 sa vo Vatikáne konala konferencia na tému: „Globalization and Catholic Higher Education“.

životných impulzov, že priemerný človek napriek všetkému úsiliu nie je schopný zvládať s tým spojené výzvy: život v globálnej spoločnosti nesie so sebou riziká, vzdaluje ľudí od ich identity, z ich miesta a úlohy v spoločnosti, od ich spôsobu života, viery a v neposlednom rade aj od praktizovania náboženstva. Toto všetko ovplyvňuje ich budúcnosť a budúcnosť ľudstva.

Nedokonalá globalizácia, ktorá nie je kompletná, ale sústavne napreduje, zdôrazňuje rozdiely medzi krajinami a zväčšuje nerovnováhu medzi nimi: politickú, sociálnu, ekonomickú, náboženskú a kultúrnu. Nekontrolovaná globalizácia prináša hrozbu a strach, ktorý je v mnohých ohľadoch oprávnený. Ale tento nevratný a nevyhnutný proces vytvára nové príležitosti. **Globalizácia nie je ani dobrá, ani zlá:** bude taká, akou ju my urobíme. V záujme prípravy na mnohé výzvy, s ktorými si človek a spoločnosť musia poradiť, medzinárodná komunita hľadá optimálne spôsoby, ako nájsť a udržať medzi ľuďmi opravdivý dialóg, ktorý vedie k mieru, solidarite, vzájomnému rešpektu a udržateľnému rozvoju.

Toto, osobitne z kresťanského pohľadu, otvára nové bytostné otázky: *bude globalizácia úspešná v otázke ochrany ľudských hodnôt a obhajobe ľudských práv* a pritom rešpektovať kultúrnu identitu, tradície a náboženské hodnoty, ktoré vytvárajú bohatstvo kultúrneho dedičstva ľudstva? Toto dedičstvo slúži ako životná múdrosť, ktorá slúži ako základ kultúry ľudstva, ktorá je univerzálna a súčasne autentická. Môže vzdelávanie doviestť rôzne kultúrne tradície do vzájomného kontaktu, všteľovať ducha plurality, presadzovať ľudské práva, aby sa zachovala ich identita a podporovať dialóg a reciprocitu? To je komplex problémov, ktorých riešenie navodzuje nové otázky:

- Aký špecifický vklad môže poskytnúť kresťanská inšpirácia k optimalizácii rozvoja a rastu globalizácie?
- Môže byť využitá náboženská skúsenosť pre vytvorenie prepojenia medzi jednotou a rôznosťou – globalizáciou a pluralizmom?
- Ak sa akceptuje dialóg medzi kultúrami ako základná paradigma, nebude možné vybudovať dialóg medzi náboženstvami, ktorý by hľadal nové formy humanizmu, ktorý by bol schopný zohľadniť potreby našich čias?

Globalizácia zohráva nemalú úlohu v pri rozširovaní informácie o životnom štýle, o náboženstvách a kultúre. Napríklad čitatelia môžu kúpiť knihy priamo zo zdroja a nemusia kvôli tomu vycestovať z vlastnej krajiny. Náboženský záujemcovia o posvätné miesta môžu sa k ich prehliadke dostať pomocou videonahrávok a pod. B. Guiderdoni (1, s. 553 – 556) hovorí: „Sme prvá generácia ľudstva, ktorá má možnosť zažívať dialóg medzi rôznymi náboženstvami v globálnom rozsahu a sme tiež prvá generácia, ktorá uzrela obraz Zeme z vesmírneho priestoru. Táto kolektívna skúsenosť nesie so sebou významné podnety a výzvy pre získavanie nových spirituálnych informácií“.

Treba pomenovať aj negatívnu stránku týchto procesov. Hrozí, že stáročné tradície ustúpia do úzadia alebo sa úplne vytratia, zmenší sa

miestna autonómia a kultúrna identita. - internet je jazykovo anglický a pod.

Obrovský prílev informácií spôsobuje, že občania pri získavaní a utvrdzovaní poznatkov nie sú odkázaní na úzke lokálne prostredie. Napríklad prostredie, ktoré neumožňuje náboženskú konverziu, má mnoho možností dostať sa k informáciám o iných náboženstvách, o náboženských misiách.

To ale má aj tienistú stránku. Aká viera sa propaguje v internete? Aké dôkazy sú o jej autenticite? Propagovaná verzia cirkvi nemusí zodpovedať tej-ktorej cirkevnej komunite.

Globalizačný proces ovplyvňuje lokálne kultúry, naše životy, našu identitu, naše emócie a naše vzťahy. Jediniec je nútený tvárou v tvár globalizačným procesom vysporiadať sa s problémami v otvorenom svete a v ňom s otázkou vlastnej budúcnosti. Nepostačuje opierať sa o lokálne kultúrne zázemie a tradície. Tento proces je oslobodzujúci, ale tiež ohrozujúci. Osobitne sa tieto zmeny dotýkajú žien. Tradične žena patrila do domácnosti s poslaním matky; dominancia bola na strane muža. Globalizácia predkladá model slobody, ktorý treba prijať. *Otázka, ako ju správne uskutočniť?* Chcem mať deti? 20 až 30 % žien sa vyjadruje, že deti mať nechce. Je tu ale tvrdá skutočnosť, hrozivý demografický vývoj s reprodukčným indexom 1,1 - 1,2, a to dnes už nielen v západných kultúrach.

Počnúc rokom 1948 BBC každoročne organizuje prednášky významných vedcov z rôznych vedeckých oblastí. V tejto sérii známej ako „Reith Lectures“ v roku 1999 odznela vynikajúca prednáška A. Giddensa s názvom „*Runaway World*“ zameraná na globalizáciu, v ktorej som pre túto prácu našiel veľa zaujímavých podnetov. Osobitne som povďačný za upozornenie na prácu B. Helda (Global Transformations), v ktorej autor hovorí o dvoch skupinách ľudí vo vzťahu ku globalizácii. Sú to:

- skeptici a
- hyperglobalisti.

Skeptici sú prevažne ľavicovo orientovaní, alebo ináč, ľavičiari sú globálni skeptici a tvrdia, že:

- tu nie je nič nové pod slnkom, vo svete nie sú žiadne veľké zmeny;
- svet nie je integrovanejší ako bol doteraz;
- celá idea globalizácie je falošná. Globalizácia bola daná do obehu prevažne pravicovo-politicky motivovanými autormi s cieľom redukovať blahobyt a podporu pracujúcim. V globalizujúcom sa svete každý sa musí zúčastniť súťaže;
- koncom 19. storočia už existoval globálny trh, boli otvorené hranice, mnohé krajiny nepoznali pasy a existovala emigrácia, aj imigrácia.

Čo je tu teda nové? Ak veríte v kontinuitu vo svete a že veľa sa toho nezmenilo, že blahobyt môže pokračovať, národné štáty majú veľkú právomoc a pre ekonomiku sa môže urobiť oveľa viac, ako si myslia propagátori globalizácie, zistíte, že nie veľa.

Hyperglobalisti sú prevažne pravicovo orientovaní. Vychádzajú z toho, že:

- globalizácia je reálna, je tu a mení všetko;
- transformuje štruktúru štátov, povahu ekonomiky a väčšinu inštitúcií;
- v prostredí intenzifikácie globalizácie éra národných štátov sa chýli k záveru;
- dominantnou vlastnosťou týchto čias je rozvíjajúca sa ekonomická vzájomná prepojenosť a súťaženie;
- do globalizačnej vlny musia vstúpiť všetky ekonomiky;
- rovnako ako trh a poznávanie, expanduje aj informatizácia tradičných systémov.

Národné štáty nielenže zaniknú, ale nebude trvať viac ako 30 rokov, keď dominovať budú mestské štáty. Tie budú dôležité, lebo budú priamo vstupovať (a mnohé už vstupujú) do globalizačnej ekonomiky - Hong Kong, Londýn, New York, Barcelona, Bombaj. Väčšina ich produktov ide na globalizačný trh. Napríklad Londýn je časťou globálnej ekonomiky a nemá priamu nadväznosť na ekonomiku Veľkej Británie.

Blížšie k pravde sú hyperglobalisti (D. Held). Nemožno nevidieť zmeny, ku ktorým dochádza pred našimi očami. Spomeniem niektoré skutočnosti:

1. Held a jeho kolegovia ukázali, že úroveň svetového obchodu vo fyzických komoditách je oveľa vyššia ako bol pred 30 - 40 rokmi,
2. vo finančnej oblasti vývoj bol najintenzívnejší, objem peňazí, ktoré cirkulujú po svete je 100-krát väčší ako pred 15 rokmi.

Je ťažké popierať, že v ostatnom období došlo vo svete k radikálnym zmenám. Ale prílišné lipnutie hyperglobalistov na výlučnosť ekonomiky je nesprávne. Ekonomika je síce hnacou silou intenzifikácie globalizácie, ale globalizácia nie je predovšetkým ekonomika. Veľa globalizačných zmien pochádza z oblasti sociálnej, kultúrnej a politickej. Významnú úlohu v rozvoji globalizácie zohrala komunikačná revolúcia, keď sa začala revolúcia elektronickej komunikácie. Jej nástup sa datuje od roku 1960, keď bol vypustený prvý satelit. Systém komunikačných satelitov umožňoval komunikáciu ľubovoľnej časti sveta na hociktorú inú. To, samozrejme, nemohlo ostať bez ozveny. Pád Sovietskeho zväzu a revolúcie v satelitných krajinách boli súčasťou tohto komunikačného pohybu.

Máme si myslieť, že národné štáty nemajú perspektívu?

Odpoveď D. Helda je jednoznačná - nie! Rasa, etnikum, pohlavie zohrávajú stále významnú úlohu. Platí to aj o štáte. Pohľad na distribučné dôsledky globálnej economickej integrácie pre ľudí vo svete, a to tak v národných štátoch i mimo nich, poukazuje na významnú úlohu štátu. Distribúcia výstupov v prosperujúcich štátoch Európy ukazuje, že v posledných 30 rokoch aj napriek vzrastajúcej economickej integrácii stále existujú rozdielne bohaté štáty (výsledok jeho výskumu v sociálnych vedách o dopade globalizácie na ekonomický rast a nerovnosť medzi národnými štátmi).

- Otvorenie hraníc je dobré pre občanov – sféra pôsobnosti štátu sa redukuje na minimum. Ale skúsenosť ukazuje, že na zvládnutie tohto procesu je potrebná vysoká kvalifikácia.
- Ekonomická globalizácia je výhodná pre krajiny s vysokými príjmami, dosť dobrá pre krajiny so strednými príjmami a hrozná pre krajiny s nízkymi príjmami.

Preto je užitočné uviesť príklady krajín, ktoré bariéry znižujú opatrne – Južná Kórea, Čína a India sú príklady, že dobrý štátny manažment je úspešný, že štát je stále schopný byť platným hráčom a je schopný odolávať úzko vnímanému neoliberalizmu a jeho modelu globalizácie – „stačí otvoriť trh a všetko bude dobré“.

Globalizácia vo vede

Vzrast globálnej ekonomiky, pre ktorú geografické hranice predstavujú len malé prekážky, sa prejavuje hlavne vo vede. V priemyselnom a tiež v akademickom výskume pracovná sila sa stáva technicky vyspelá, dobre informovaná a mobilná. Komunikácia v globálnych podmienkach sa stala ľahkou a lacnou záležitosťou, prakticky bez časového obmedzenia. Jednou z profitujúcich sa v tejto situácii stáva vedec, ktorý sa ocitá v globálnej vedeckej spoločnosti, na rozdiel od uzavretosti v lokálnych spoločnostiach. V tomto ohľade obrovskú úlohu zohrávajú komunikačné prostriedky, akými nesporne v dobe globalizácie sú: internet a osobitne e-mail. Tie veľmi rýchle a promptne spájajú izolovaných pracovníkov vedy. Vedci asi jediní vytvárajú mobilné skupiny jednotlivcov, ktorí sú dobre pripravení fungovať na globálnej aréne. Ako stahovaví vtáci nasledujú vedecké investície, kamkoľvek ich vedú. Významne k tomu dopomáha informatizácia, čo je proces, v ktorom informačné technológie ako celosvetová sieť a iné informačné technológie transformovali ekonomiku a sociálne vzťahy do takej miery, že sa minimalizovali kultúrne a ekonomické bariéry. Očakáva sa, že technologické inovácie vyprovokujú radikálne kultúrne a sociálne zmeny. V post-industriálnej informačnej spoločnosti vedomosti a produkcia informačných hodnôt budú tvoriť dominantnú hnaciu silu spoločnosti, a nie priemyselné technológie. Informatizácia je teda proces, v ktorom informačné a komunikačné technológie formujú kultúrnu a občiansku komunikáciu spoločnosti.

Tieto dve koncepcie – globalizácia a informatizácia – sú dva odlišné fenomény, ale je značné prekryvanie ich sociálnych, ekonomických a kultúrnych funkcií. Odborné kruhy upozorňujú, že tieto sily určite budú mať dôsledky ďaleko za hranicami čisto ekonomickej oblasti. Ako príklad možno uviesť otázku ľudských práv a životného prostredia. Dalaľáma bojujúci za ľudské práva v Tibete má teraz vo svete toľko stúpencov, ako v svojom exilovom sídle.

Post-industriálna spoločnosť bude mať taký istý dopad, ak nie väčší, ako mala priemyselná revolúcia v 18. storočí v Európe. Tak ako priemyselná revolúcia prispela k vzrastu urbanizácie, sociálnemu rozmiestne-

niu a rozvoju nových ekonomických foriem, informačná revolúcia vytvorí nový sociálny kontext vrátane objavenia sa informačných komunit a rozšírenia ponímania demokracie a ducha globalizácie.

Argumenty v prospech globalizácie³:

- nerovnosť v príjmoch vo svete klesá,
- dĺžka života sa od II. svetovej vojny v rozvojových krajinách takmer zdvojnásobila (z 30 na 50 rokov);
- dramaticky sa zväčšil podiel demokratických politických systémov; zvýšil sa počet krajín s univerzálnym volebným právom (62,5 % v r. 2000);
- zaznamenal sa pokrok vo feminizme v oblastiach ako je Bangladéš – poskytovanie zamestnania ženám a ich ekonomickej istoty;
- pomer svetovej populácie žijúcej v krajinách, kde zásoby na hlavu sú menšie ako 9,200 kj/deň, klesol z 56 % uprostred roku 1960 pod 10 % v r. 1990;
- medzi rokmi 1950 a 1990 vzrástla gramotnosť z 52 na 81 percent;
- percento zamestnávaných detí kleslo z 24 v roku 1960 na 10 v r. 2000.

V prospech globalizácie svedčí aj to, že

- väčšina európskych krajín je proeurópska;
- európska mena bola a je akceptovaná a dodáva zmysel integračným snahám. Otázkou je, či európsky projekt dokáže naďalej presadzovať demokraciu a získať ľudí. Ľudia sa musia naučiť oddeľovať politický nacionalizmus od kultúrneho;
- skúsenosti v Európe: tu sa odohrali 2 svetové vojny v jednom storočí. Preto je obdivuhodné, že po 2. svetovej vojne vzniklo zoskupenie, ktoré zaviedlo systém začleňujúci Nemecko a Francúzsko do európskeho systému a poskytol mechanizmus, ktorý umožnil žalovať štáty za porušovanie základných ľudských práv.

Argumenty proti globalizácii:

- veľmi vysoké dotácie a ochrannárske clá pre poľnohospodárstvo v rozvinutých krajinách, čo sťažuje súťaženie rozvojovým krajinám s rozvinutými (v dôsledku ochrannárskej politiky sú tovary s rozvojových krajín pridrahé a to bráni rozvoju v týchto prevažne poľnohospodárskych krajinách, a tým negatívne ovplyvňuje ich životný štandard);
- ničenie planéty (škody v biosfére) a vysoké životné náklady (vzrast majetku, nerovnosť, miešanie rás, erózia tradičnej kultúry);

³ Uvádzam zoznam dôvodov, ktoré hovoria v prospech globalizácie, ako ich uvádza Wikipedia: <http://en.wikipedia.org/wiki/globalization>, ktorá sa opiera o údaje svetovej banky (časť – odhad chudoby z roku 2002).

- sociálny rozklad, úpadok demokracie, zhoršovanie životného prostredia, šírenie nových chorôb a odcudzovanie;
- odporcovia globalizácie, ktorí sa grupujú hlavne okolo odporcov Organizácie svetového obchodu (WTO), hovoria, že globalizácia vytvára nové stredisko moci, ničí životné prostredie a jednoznačne preferuje medzinárodné záujmy na úkor národných;
- šírenie AIDS a iných epidémií. Odporcovia globalizácie hovoria, že západný svet nedobyl severnú Ameriku prevahou technológie, ale tým, že doniesol nové druhy chorôb, čo malo katastrofálny dopad na imunitný systém domorodých obyvateľov;
- vytváranie stredísk moci. Napríklad Brusel postupne vytvára v Európe koncepciu pre systém *zhora – nadol* a občania v Európe nie sú pripravení pokračovať v tomto smere nastoleným tempom.

Na vatikánskej konferencii o globalizácii (*pozri pozn. 2*) sa prijali závery, ktoré reagujú na prebiehajúci globalizačný proces. Vyplýva z nich, ako vážne katolícka cirkev vníma globalizáciu a uvedomuje si, že nejde len o ekonomickú dimenziu; tento proces prináša nové výzvy pre duchovnú oblasť. Hovoria o tom aj tieto závery:

- vzhľadom na sociáno-politickú situáciu vo svete a jej veľmi úzky vzťah k problematike globalizácie vzniká naliehavá potreba vhodne rozširovať a uvádzať do praxe sociálne učenie Cirkvi;
- posilňovať katolícke univerzity a snažiť sa o vynikajúcu kvalitu v dialógu medzi vedou a vierou³. Katolícke univerzity musia tiež zohľadňovať interdisciplinaritu, solidaritu a sociálne kontakty medzi univerzitou a sociálne slabými;
- treba podporovať regionálne stretnutia katolíckych univerzít so zreteľom na generálne zhromaždenie. To umožní pripraviť návrh, ktorý poskytne jasnú predstavu o spôsobe, akým univerzity majú pokračovať na ceste ku globalizácii;
- organizovať dvojročné stretnutia o výzvach vyplývajúcich z globalizácie pre katolícke univerzity v každom regióne sveta;
- zriadiť pracovnú skupinu univerzít na tému globalizácia, vzdelávanie, ekonomika a masmédiá (komunikácia a informatika).

Záver

V tomto úvodnom vstupe do série ďalších príspevkov o globalizácii som chcel naznačiť, že nie sme pred voľbou, či ju prijať alebo nie. Globalizačný proces prebieha závrtným tempom. Je ako rádiová nosná vlna, ktorá sa šíri svetom a poskytuje možnosti jej využitia, aj zneužitia. Aby sa využívala na správne ciele, treba ju poznať. Ekonomika pracuje po

³ Podrobný opis doterajšieho prístupu Katolíckej cirkvi k problematike vzťahu medzi vedou a vierou čitateľ nájde v práci M. Karabu: „Vzájomný vzťah vedy a viery v dokumentoch Druhého vatikánskeho koncilu“ ([4] s. 69).

dľa svojich pravidiel, ale globalizácia nie je len o ekonomike. Obrovský rozvoj informačnej technológie „zmenšuje“ svet, ovplyvňuje kultúru a náboženstvo. Pred ľuďmi sa otvárajú dvere do nového sveta. Človek sa už nemôže opierať iba o dedovizeň, o uzavreté kultúrne zázemie; svoje postoj musí utvárať v systéme globalizačnej kultúry. Vznikajú nové výzvy pre oblasť kultúry a náboženstva: zohľadňovať nové skutočnosti pri snahe o zvedčovanie duchovnej úrovne človeka a spoločnosti, aby sa nenaplnili hrozby globalizácie.

Literatúra

- [1] KÜNG, H. Světový étos, projekt. Zlín, Archa. 1992.
- [2] FINKIELKRAUT, A. Destrukce myšlení. Brno, Atlantis. 1989.
- [3] GUIDERDONI, B. Interfaith dialogue in the global world. In Spiritual information, 100 Perspectives on Science and religion. Filadelfia a Londýn, Templeton Foundation Press. 2005.
- [4] KARABA, M. In Studia Theologica. 2005.

Prof. RNDr. Jozef Tiňo, DrSc., profesijne sa venoval chemickej fyzike. Je emeritným pracovníkom na Ústave polymérov SAV. Je predsedom ÚSKI a predsedom Sekcie pre vedu a vieru ÚSKI. Venuje sa otázkam vzťahu medzi vedou a vierou. Je členom Európskej akadémie vied a umení so sídlom v Salzburgu.